

УДК 811[163.4+163.6]

Kaname Okano,

Student doktorskih studija „Jezik i književnost“,

Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu,

2, Novi Sad, 21101, Srbija,

tel.: +38121459626,

okanovickaname@gmail.com

GLAGOLI OSCILACIJE U SRPSKOM I SLOVENAČKOM JEZIKU: SEMANTIKA I DISTRIBUCIJA

U radu se razmatra semantika i distribucija srpskih i slovenačkih glagola koji izražavaju oscilatorno kretanje. Rad, s jedne strane, nastavlja tipološko proučavanje semantike glagola oscilacije u južnoslovenskim jezicima, a s druge strane, predstavlja kontrastivnu analizu leksičkog sistema dvaju bliskosrodnih jezika. Oslanjajući se na rezultate analize kako podataka iz korpusa i rečnika tako i ankete sprovedene sa izvornim govornicima, pokušavamo da razjasnimo relevantne semantičke parametre za dato semantičko polje.

Ključne reči: semantika, leksikologija, kontrastivna analiza, glagoli oscilacije, srpski, slovenački.

1. *Uvod.* Ovaj prilog proučava semantiku i distribuciju srpskih i slovenačkih glagola koji opisuju situaciju oscilatornog kretanja. Glagoli oscilacije zauzimaju periferno mesto u leksičkom sistemu glagola kretanja i, u poređenju sa drugima glagolima kretanja, do današnjeg dana nisu dovoljno istraženi u okviru srpske i slovenačke lingvistike (o drugim jezicima – v. [6; 7; 8; 9; 10]). Glavni cilj ovog priloga jeste da kontrastira leksički sistem glagola oscilacije u srpskom i slovenačkom jeziku i da sistemski razjasni njihove sličnosti i razlike, a takođe da osvetli strategiju leksikalizacije semantičkog polja oscilacije.

2. *Semantičko polje oscilacije.* Prototipska situacija oscilatornog kretanja može da se definiše kao „objekat pričvršćen jednim od svojih krajeva pokreće se sa jedne strane na drugu ili gore-dole iz nekog razloga“

[7, s. 1]. Oscilacija je po svojoj prirodi lokalizovano kretanje i njena suština „se sastoji u cikličnom odstupanju tela predmeta od centra ravnoteže“ [7, s. 1]. U argumentnoj strukturi date radnje, kao što primećuje T. Velejšikova, najvažnije elemente predstavljaju komponente „subjekat kretanja (figure)“, „razlog oscilacije (cause)“ i „orijentir kretanja (landmark)“ [6, s. 55]. Ali međutim, pri analiziranju svake leksičke jedinice iz semantičkog polja oscilacije, neophotno je da se uzimaju u obzir i drugi semantički parametri jer datom semantičkom polju obično pripada od pet do desetak glagolskih leksičkih jedinica i njihova semantička organizacija je dovoljno složena [6; 8; 9; 10]. Primenjujući leksičko-tipološki pristup analizi semantike glagola oscilacije u germanskim i slovenskim jezicima, Velejšikova je sistematizovala tipove oscilatornog kretanja i predstavila klasifikaciju relevantnih semantičkih parametara za dato semantičko polje.

Tabela 1. Struktura sematičkog polja oscilacije

I. O. čvrstog objekta usled nestabilnosti	I.1. O. okačenog objekta	I.1.1. O. animatnog objekta
		I.1.2. O. neživog objekta
	I.2. O. objekta pričvršćenog na jednom od svojih krajeva	I.2.1. O. vertikalnog objekta
		I.2.2. O. horizontalne površine
I.2.3. O. na potpornoj površini		
II. O. gipkog objekta usled nestabilnosti	II.1. O. neživog objekta	II.1.1. O. vertikalnog objekta
		II.1.2. O. horizontalnog objekta
III. O. usled deformacije objekta	III.1. O. bez suštinske promene mesta	III.1.1. O. animatnog objekta
		III.1.2. O. neživog objekta
	III.2. O. progresivnim kretanjem	III.2.1. O. animatnog objekta
		III.2.2. O. neživog objekta

Kao što se vidi u tabeli, semantičko polje oscilacije se sastoji od tri glavne zone: (I) zona oscilacije čvrstog objekta usled nestabilnosti, (II) zona oscilacije gipkog (/elastičnog) objekta usled nestabilnosti, (III) zona

oscilacije usled deformacije objekta [6, s. 55]. Prva zona se deli na dve podzone: oscilacija okačenog objekta (I.1.) i oscilacija objekta pričvršćenog na jednom od svojih krajeva (I.2). Za prvu podzону ove semantičke zone su relevantni semantički parametri „animatnost“ i „veličina amplitude“ koji imaju uticaj na upotrebe glagola u nekim jezicima (npr. opozicija između oscilacije sa velikom i malom amplitudom – nem. *schwingen/pendeln*; polj. *kiwać się/huścić się*) [6]. Druga podzona se deli na tri oblasti po semantičkom parametru „forma objekta koji osciluje“: oscilacija vertikalnog objekta (I.2.1), oscilacija horizontalne površine (I.2.2), oscilacija na potpunoj površini (I.2.3). U oblasti oscilacije vertikalnog objekta parametar „animatnost“ takođe ima uticaj na upotrebu nekih glagola (npr. bug. *климам* i *кљомам* za svesnu i nesvesnu oscilaciju gornjeg dela animatnog objekta [8]). Na drugu zonu polj. oscilacije odnosi se oscilacija gipkog neživog objekta usled nestabilnosti. U datoj zoni je relevantan parametar „forma objekta koji osciluje“ koji se deli na zonu vertikalnog i horizontalnog objekta (II.1.1. i II.1.2). U nekim jezicima relevantan je semantički parametar „razlog oscilacije“ i takvi jezici često poseduju posebne lekseme za izražavanje oscilacije gipkog objekta usled vetra ili vanjske snage – npr. bug. *веза се* i mak. *вее се* [8, s. 19; 9, s. 96].

Treća zona se deli na dve podzone po parametru „lokalizovanost kretanja“: na prvu podzону se odnosi oscilacije bez suštinske promene mesta (III.1), a na drugu se odnosi oscilacije sa progresivnim kretanjem (III.2). Na upotrebu glagola iz date zone često ima uticaj parametar „animatnost“, a ređe su relevantni parametri „veličina amplitude“ i „oblik oscilacije“. Relevantnost ovih gore pomenutih parametara odražava se na različit i relativan način, i trebalo bi uzeti u obzir mogućnost postojanja dodatnih relevantnih semantičkih parametara prilikom detaljne analize.

3. *Srpski i slovenački glagoli oscilacije*. U srpskom i slovenačkom jeziku situaciju oscilacije opisuju sledeće glagolske lekseme: srp. *ljudjati se, njihati se, klimati se, drmati se, klimati + NInstr, oscilovati (/oscilirati), leljati (se), lepršati, vijoriti (se), klatiti se; slnč. nihati, zibati se, gugati se, učkati se, kimati z + NInstr, mahedrati, plapolati, majati se*. Bez obzira na to da ova dva jezika pripadaju istoj, odnosno zapadnoj podgrupi južnoslovenskih jezika i predstavljaju blisko-srodne jezike, srpski i slovenački glagoli oscilacije se razilaze po broju i po poreklu.

3.1. *Ljuljati se ~ njihati se vs. nihati*. U srpskom jeziku centar semantičkog polja oscilacije predstavlja glagol *ljuljati se*. Prototipska situacija koja se označava glagolom *ljuljati se* jeste oscilacija okačenog objekta. Pri izražavanju oscilacije okačenog objekta može da stoji na poziciji subjekta neživ i živ objekat (npr. *Ljuljaška se ljulja po inerciji; Deca se ljuljaju na ljuljašci*). Osim toga, ovim glagolom može se izražavati i oscilacija objekta pričvršćenog jednim od svojih krajeva: *Sećam se, lampa sa svilenim abažurum bacala je svetlo na zlatne kovrdže Mime Laševske, a po Knez Mihajlovoj je zviždala košava, bilo je hladno – svetljke su se ljuljale na vetru koji je prodirao kroz moj tanki mantil* (KSSJ). Pošto glagol *ljuljati se* označava najneutralnije oscilatorno kretanje, on pokriva skoro sve semantičke zone oscilacije čvrstog objekta usled nestabilnosti i često zamenjuje druge glagole koji izražavaju konkretnija značenja. Ali pri zamenjivanju se ne prenose pojedinačne nijanse koje se izražavaju drugim glagolima (up. *Čamac se ljulja / se njiše na talasima; Klatno je prestalo da se ljulja / se klati; Ljulja se / klima se sto*). Trebalo bi istaći da glagol *ljuljati se*, za razliku od ostalih glagola oscilacije, može se koristiti u generičkom kontekstu – npr. *Ova stolica može da se ljulja / se *njiše / se *klima / se *klati / se *drma*. Srpski glagol *njihati se* predstavlja sinonim za glagol *ljuljati se* i njegovo osnovno značenje definiše se u *Rečniku srpskohrvatskoga književnog jezika* kao „pomerati se, micati se ravnomerno tamo-amo, ljuljati se, klatiti se“ [4, t. 3, s. 832]. Glagol *njihati se*, s jedne strane, pokriva različite semantičke zone oscilacije neživog objekta (npr. *Klatno / stolica za ljuljanje se njiše*), ali, s druge strane, ovaj glagol često zahteva gipki i elastičan objekat za subjekat i izražava lagano i relativno sporo kretanje objekta (npr. *Lišće se njiše na laganom povetarcu*). Za razliku od drugih glagola oscilacije, glagol *njihati se* može označavati oscilaciju horizontalne površine i oscilaciju dela ljudskog tela (v. 3.5). U slovenačkom jeziku glagol *nihati* istupa kao centralni glagol semantičkog polja oscilacije i ima najveću frekvenciju među slovenačkim glagolima oscilacije. Tipična situacija koja se opisuje datim glagolom jeste kretanje klatna sa jedne strane na drugu stranu (npr. *Nihalo niha enakomerno 'Klatno se ljulja ravnomerno'*). Dati glagol može se koristiti za izražavanje oscilacije okačenog objekta (npr. *Lestenec niha 'Luster se*

ljulja'), vertikalnog objekta (npr. *Drvesa nihajo v vetru* 'Drveta se njiše na vetru') i horizontalne površine (npr. *Gladina vode niha* 'Površina vode se talasa'), ali, za razliku od srpskog *ljuljati se*, nije sklon da izražava oscilaciju na potpornoj površini, odnosno na prevoznim sredstvima (npr. *Prepoln avtobus se je začel nihati* 'Prepuni autobus je počeo da se ljulja'). Kao i srpski ekvivalent, glagol *nihati se* upotrebljava u generičkom kontekstu, dok ostali glagoli oscilacije se ne koriste za izražavanje potencijalnosti oscilatornog kretanja – npr. *S kolikšno največjo amplitudo lahko niha / se *ziblje / se *maja nihalo?* 'Kolikom najvećom amplitudom se može ljuljati klatno?'. Pored nevedenih značenja, glagol *nihati* izražava i različite tipove oscilacije okačenog objekta uključujući ravnomerno mehaničko kretanje – npr. *Na sredi stara pisarniška miza, nad njo spod stropa visi na dolgi žici prižgana žarnica s pločevinastim senčnikom. Narahlo niha. Franc sedi na postelji in se poskuša sezuti* 'Na sredini je stari kancelarijski sto, iznad njega ispod plafona visi na dugačkoj žici upaljena sijalica sa limenim štitnikom. Blago se ljulja. Franc sedi na krevetu i pokušava da izuje' (NB).

3.2. *Klimati se ~ drmati se vs. zibati se*. Srpski glagol *klimati (se)* pretežno označava oscilaciju vertikalnog fiksiranog objekta (može da bude živ i neživ) i nije sklon da izražava oscilaciju okačenog objekta, oscilaciju horizontalne površine ili oscilaciju na potpornoj površini – npr. *Oko nje stražare tamni visoki jablanovi klimajuči polako* (KSSJ). Srpski glagol *drmati se* uvek traži neživ fiksiran objekat i upotrebljava se za izražavanje sitne oscilacije celine objekta. Semantika datog glagola je vrlo bliska semantici glagola sa značenjem vibracije, ali, za razliku od tih glagola, situacija koja se obično opisuje glagolom *drmati se* jeste prouzrokovana od vanjskog faktora – npr. *Udari su se ponavljali, vrata su se drmala* (KSSJ). Ekvivalent za ova dva srpska glagola predstavlja slovenački glagol *zibati se* koji izražava ravnomernu i ritmičnu oscilaciju. Objekat oscilatornog kretanja je najčešće fiksiran dole ili na njegovim jednom kraju – npr. *Divja roža se tik njega ziblje...* 'Divlji cvet se pored njega ljulja...' (NB). Pored toga, dati glagol može da izražava oscilaciju na prevoznim sredstvima, dok sinonimičan glagol *nihati* nije sklon da se koristi za izražavanje date situacije – npr. *Avtobus se je nenadoma začel zibati in kar naenkrat se je*

znašel na „zadnjici“ ‘Autobus je iznenada počeo da se ljulja i odjednom se našao na „zadnjici“’ (Internet).

3.3. *Klimati + Ninstr vs. kimati z + NInstr*. Za izražavanje semantičke podzone oscilacije gornjeg dela objekta postoje srpski glagol *klimati* i slovenački glagol *kimati* koji su povezani etimološki. Dati glagoli izražavaju kretanje glavom u znak saglasnosti, odobravanja, potvrđivanja i pozdrava – npr. srp. *On mi, smešeci se, odgovara pogledom kroz prozor i lagano klima glavom* (ASP); slnč. *Profesor kima z glavo dalje, suče brado, zateguje vele ustne in suho in počasno razklada... ‘Profesor klima glavom dalje, suče bradu, zateže osušena usta i suvo i sporo razglaba...’* (NB). Ova dva glagola se takođe koriste u kontekstu gde se opisuje nesvesno kretanje glavom, odnosno klimanje glavom pri dremanju – npr. srp. *Pa drema, klima glavom i mlata nogama* (ASP); slnč. *Lisko je kimal z glavo in počasni mu je v noge prihajala utrujenost ‘Lisko je klimao glavom i ponekad mu je u noge stizao umor’* (NB).

3.4. *Oscilovati*. Srpski glagol *oscilovati* (/oscilirati) se obično pojavljuje u naučnim ili stručnim kontekstima i najčešće izražava ravnomerno mehaničko kretanje klatna – npr. *Fizičko klatno je kruto telo koje pod dejstvom sile Zemljine teže osciluje oko nepomične horizontalne ose* (Internet). U vannaučnim kontekstima dati glagol se upotrebljava u figurativnom smislu i označava promenu iz jednog stanja u drugo – up. *Glas mu je prestao da oscilira između basa i soprana* (RMS). U slovenačkom jeziku ne postoji posebna leksema za značenje mehaničkog kretanja, dato značenje se leksikalizuje pomoću glagola *nihati*.

3.5. *Gugati se ~ učkati se*. Slovenački glagoli *gugati se* i *učkati se* opisuju oscilaciju animatnog objekta na okačenom objektu i na potpornoj površini. Od ovih dvaju glagola ima veću frekvenciju glagol *gugati se*, a glagol *učkati se* dosta retko se pojavljuje u značenju oscilacije animatnog objekta na okačenom objektu – npr. *Fantek se guga / se ?učka na gugalnici*. Drug fantek neprevidno priteče mimo in gugalnica ga zadene v hrbet ‘*Dečak se ljulja na ljuljašci*. *Drugi dečak nepažljivo protrči pored i ljuljaška ga udari u leđa*’ (NB). Data dva glagola se upotrebljavaju i u značenju oscilacije na potpornoj površini – npr. *Potem se je naslonil na okno: vrabci se gugajo na telefonski žici in večerno sonce jih je pozlatilo*

<...> 'Zatim se naslonio na prozor: vrapci se ljuljaju na telefonskoj žici <...>' (NB). U srpskom jeziku, međutim, za izražavanje navedenih značenja ne postoji posebna leksema i opotrebljava se neutralni glagol oscilacije *ljuljati se*.

3.6. *Lelujati (se) vs. mahedrati*. Srpski glagol *lelujati (se)* izražava oscilaciju gipkog ili tankog vertikalnog objekta nezavisno od sredine u kojoj se vrši data radnja i nezavisno od razloga koji prouzrokuje oscilaciju – npr. *Gledam uvis, i vidim: kroz lišće se, prema nebu, odslikava meki cvet uzrelog maslačka; leluja se, klizi niz kosu nevidljivu nit, i pada na zemlju* (ASP). Ali međutim, glagol *lelujati (se)* ne pokriva semantičku podzону oscilacije gipkog horizontalnog objekta ili površine, u tom slučaju se upotrebljava glagol *njihati se* koji najčešće upućuje na oscilaciju određenog dela ljudskog tela kao stomaka punog čoveka, grudi ženske osobe i dr). Trebalo bi primetiti da se ova semantička zona često preseca sa semantičkim poljem vibracije i neki izvorni govornici smatraju da je upotreba glagola vibracije za navedeni tip situacije ispravnija – npr. *Njihova tela kao da trepere pred sjajnim izgledima koji im se pružaju noći. To su zdrave, mlade žene čije se grudi njišu ispod letnjih haljina* (KSSJ). U slovenačkom jeziku situacija gipkog objekta leksikalizuje se glagolom *mahedrati*. On pretežno izražava oscilaciju gipkog objekta, ali pri tome, za razliku od srpskog ekvivalenta *lelujati (se)*, nije relevantna niti forma objekta niti razlog oscilacije – npr. *Idila, podkletene dače, med brezami so napete vrvi za perilo, otroško perilo mahedra v soncu 'Idila, podrumske vikendice, između breza su napeti konopci za veš, dečiji veš leluja na suncu'* (NB).

3.7. *Lepršati ~ vijoriti (se) vs. plapolati*. U ranijim istraživanjima ne razmatra se detaljno uska semantička podzона oscilacije usled vetra, ali ona zauzima posebno mesto u zoni oscilacije gipkog objekta i često se leksikalizuje pomoću posebnih leksema. Srpski glagoli *lepršati* i *vijoriti (se)* izražavaju oscilaciju koja je prouzrokovana vetrom. Prvi glagol odgovara na ulozu izražavanja intenzivne i brze oscilacije tankog objekta koji je obično pričvršćen na jednom kraju, dok se drugi glagol koristi za opisivanje gipkog i dugačkog objekta – ur. *Kad su se osušili i presvukli, žena je, kao obično, otišla na trg, u kupovinu, a on je ostao*

na terasi za svojim stolom na kom su, kao fini talasi, lepršali okrajci razastrtih hartija (ASP). U slovenačkom jeziku data semantička oblast leksikalizuje se pomoću posebnog glagola *plapolati* koji, prema definiciji *Rečnika slovenačkog književnog jezika* [14], izražava talasnu oscilaciju prouzrokovanu kretanjem vazduha i ne razlikuje formu objekta koji vrši oscilaciju – npr. *Peljala se je na kolesu in dolgi lasje so ji plapolali 'Vozila se biciklom i duga kosa joj je lepršala'* (SSKJ).

3.8. *Klatiti se vs. majati se*. Situacija koja se opisuje glagolom *klatiti se* podrazumeva ritmično i ravnomerno oscilatorno kretanje sa relativno velikom, odnosno vizuelno-perceptivnom amplitudom: *Kada prethodni element „Lančane reakcije“ oslobodi glavu čekica, ona će početi da se klata i moći će da gurne drugi predmet* (Internet). Dati glagol se takođe koristi za izražavanje oscilacije čvrstog objekta pričvršćenog na jednom od svojih krajeva usled nestabilnosti. Pri tome oscilacija koja se označava datim glagolom podrazumeva ritmičnu oscilaciju sa relativno velikom amplitudom – npr. *Đorđe se klata nad posteljom a na zidu pored kreveta njegova senka je bokal s dve ručice* (ASP). Pošto je njegova semantika povezana sa oscilacijom velike amplitude, glagol *klatiti se* izražava i oscilaciju kako živog tako i neživog objekta bez suštinske promene mesta usled deformacije – npr. *Zubi su mi se klatili, ali sam na kurjaka ličio* (ASP). Glagol *gegati se*, koji ne pripada grupi glagola oscilacije, nego grupi glagola oteženog kretanja, pokriva užu i konkretniju semantičku zonu. On opisuje oscilaciju živog subjekta usled deformacije koja je praćena progresivnim kretanjem – npr. *I od klupe do klupe, od hladovine do hladovine, sluša kako hrču majstori na tezgama, u polivenim dućanima, i gleda kako se teško gegaju i šeću guske po vrućnoj kaldrmi, a u hladu bosa i голуždrava deca igraju piljaka i čavrljaju kao i vrapci pod strejama* (ASP). Slovenački glagol *majati se* ima ulogu da izrazi oscilaciju usled deformacije bez suštinske promene mesta, ali, za razliku od srpskog ekvivalenta, ne može da se upotrebi za označavanje oscilacije animatnog objekta – ur. *Šum dežja, še zmeraj. Pod stropom lestenec, z medlo svetlobo, rahlo se maje. Klavir je potisnjen popolnoma v ozadje* 'Šum kiše, još uvek. Ispod plafona luster, sa blagom svetlošću, rastresito se klata. Klavir je potisnut potpuno u pozadinu' (NB). Zona oscilacije animatnog

objekta usled deformacije obično se leksikalizuje glagolom zibati se koji ne izražava tu radnju eksplicitno. U slovenačkom jeziku se takođe uočava upotreba glagola oteženog kretanja za izražavanje oscilacije usled deformacije sa progresivnim kretanjem. Glagol *racati* može da pokriva ne samo oblast oscilacije ljudskog bića, ali i oblast oscilacije životinje – npr. *Račke so racale po dvorišču* ‘Patkice se gegaju po dvorištu’ (SSKJ). Kao i srpski ekvivalent, on ne može da se koristi za izražavanje oscilacije neanimatnog objekta – npr. *V jutrnjem mraku so racali s hriba v dolino; konja sta hrskala* ‘U jutarnjem mraku se gegali sa brda u dolinu; dva konja su ržala.’ (NB).

4. *Distribucija glagola oscilacije i relevantni semantički parametri.* Na osnovu rezultata analize sprovedene u ovom radu, distribucija srpskih i slovenačkih glagola oscilacije može se prikazati u sledećim tabelama (v. tabela 2 i 3). Glagoli oscilacije u dva analizirana jezika, s jedne strane, imaju dosta sličnosti u distribuciji i značenju, ali, s druge strane, ipak se razlikuju u određenoj meri.

Tabela 2. Distribucija glagola oscilacije u srpskom jeziku

<i>ljuljati se</i>	oscilatorno kretanje čvrstog objekta usled nestabilnosti (objekat može da bude i živ i neživ, nezavisno da li je okačen ili pričvršćen na jednom od svojih krajeva)
<i>njihati se</i>	oscilatorno kretanje čvrstog i elastičnog objekta usled nestabilnosti (objekat je obično fiksiran horizontalno ili vertikalno)
<i>klimati (se)</i>	oscilatorno kretanje vertikalnog čvrstog objekta
<i>drmati se</i>	oscilatorno kretanje fiksiranog čvrstog obejka sa sitnom amplitudom
<i>oscilovati</i>	mehanično i ritmično oscilatorno kretanje čvrstog objekta
<i>klimati</i> + N _{Instr}	svesno i nesvesno kretanje gore-dole gornjeg dela čovekovog tela
<i>lelujati (se)</i>	oscilacija gipkog i tankog objekta koji je fiksiran vertikalno

<i>lepršati</i>	intenzivna i brza oscilacija tankog objekta usled kretanja vazduha
<i>vijoriti (se)</i>	oscilacija dugačkog objekta pričvršćen na jednom kraju usled kretanja vazduha
<i>klatiti se</i>	oscilatorno kretanje živog i neživog objekta sa velikom amplitudom usled nestabilnosti i usled deformacije objekta bez suštinske promene mesta

Tabela 3. Distribucija glagola oscilacije u slovenačkom jeziku

<i>nihati</i>	oscilatorno kretanje neživog čvrstog objekta usled nestabilnosti
<i>zibati se</i>	ravnomerna oscilacija fiksiranog dole objekta ili na potpornoj površini usled nestabilnosti
<i>gugati se</i>	oscilacija živog subjekta pomoću okačenog objekta ili fiksiranog dole objekta
<i>ujčkati se</i>	oscilacija živog subjekta pomoću fiksiranog objekta ili na potpornoj površini
<i>kimati z + N_{Instr}</i>	svesno i nesvesno kretanje gore-dole gornjeg dela čovekovog tela
<i>mahedrati</i>	oscilacija gipkog i tankog objekta nezavisno od oblika objekta i razlog oscilacije
<i>plapolati</i>	oscilacija dugačkog objekta pričvršćen na jednom kraju usled kretanja vazduha
<i>majati se</i>	oscilatorno kretanje neživog objekta sa velikom amplitudom usled nestabilnosti bez suštinske promene mesta

Zoni čvrstog objekta usled nestabilnosti pripadaju srpski glagoli *ljuljati se*, *njihati se*, *klimati (se)*, *drmati se*, *klimati + NIntr*, *oscilovati*, *klatiti se* i slovenački glagoli *nihati*, *zibati se*, *gugati se*, *ujčkati se*, *kimati z + NIntr*. U oba jezika postoji glagol koji istupa kao centralni glagol i ima najveću frekvenciju među glagolima oscilacije (srp. *ljuljati se* i slnč. *nihati*), ali semantičko ponašanje centralnog glagola se razlikuje po upotrebi u svakom jeziku i drugačije je organizovan leksički sistem. Ostali glagoli iz date semantičke zone imaju konkretnije značenje i različiti semantički parametri imaju uticaj na njihove upotrebe. U srpskom jeziku su relevantni

parametri „karakter oscilacije“ (neutralno kretanje – *ljudjati se*; mehanično oscilatorno kretanje – *oscilovati*; oscilacija sa velikom amplitudom – *klatiti se*; sitna oscilacija bez promene mesta – *drmati se*) i „tip objekta“ (vertikalni objekat – *klirati se*; gipki i elastičan objekat – *njihati se*; gornji deo animatnog objekta – *klirati + NIntr*). U slovenačkom jeziku su takođe relevantni parametri „karakter kretanja“ (neutralno kretanje – *nihati*; ravnomerno kretanje – *zibati se*) i „tip objekta“ (objekat pričvršćen dole – *gugati se/zibati se*; oscilacija na potpornoj površini – *gugati se/ujčkati se*). Zoni oscilacije gipkog objekta usled nestabilnosti pripadaju srpski glagoli *leljati (se)*, *njihati se*, *lepršati*, *vijoriti (se)* i slovenački glagoli *mahedrati*, *plapolati*. U srpskom jeziku data zona je organizovana dosta složeno: relevantni su parametri „tip objekta“ (gipki i tanki objekat – *leljati [se]*; gipki i horizontalni objekat – *njihati se*) i „razlog oscilacije“ (intenzivna oscilacija tankog objekta usled vetra – *lepršati*; oscilacija gipkog i dugačkog objekta – *vijoriti [se]*). U slovenačkom jeziku parametar „razlog oscilacije“ ima uticaj na upotrebu glagola *plapolati*, a glagol *mahedrati* pojavljuje se nezavisno od faktora koji uzrokuje oscilaciju.

Srpski jezik ima relativno jasnu granicu između zona oscilacije usled nestabilnosti i usled deformacije i zona oscilacije usled deformacije se leksikalizuje uglavnom pomoću glagola *klatiti se*. Podzona oscilacije animatnog objekta usled deformacije izražava se glagolom *gegati (se)* koji spada u grupu glagola oteženog kretanja. U slovenačkom jeziku se oscilacija usled deformacije ne izražava toliko eksplicitno u poređenju sa srpskim. Glagol *majati se* sklon je da izražava oscilaciju sa velikom amplitudom koja uzrokuje deformaciju neanimatnog objekta na mestu, dok oscilacija ljudskog bića ili životinje koja se vrši pri kretanju leksikalizuje se pomoću glagola oteženog kretanja *racati*.

5. *Zaključak*. U ovom radu sprovedena je kontrastivna analiza semantike i distribucije glagola oscilacije u srpskom i slovenačkom jeziku. Naša analiza pokazuje da postoji određeni broj razlika između srpskog i slovenačkog leksičkog sistema glagola oscilacije i da u svakom jeziku postoje relevantni semantički parametri po kojima se stvaraju sistemski suprotstavljanja leksičkih jedinica. Za leksički sistem oscilacije

u dva jezika najrelevantniji su semantički parametri „odsustvo/prisustvo deformacije“, „karakter kretanja“, „tip objekta“ i „razlog oscilacije“, ali, kao što smo uočili gore, navedeni parametri utiču drugačije na upotrebu leksema u svakom sistemu.

Spisak korišćene literature i izvora

1. ASP – Жошић-Вишињић М. Антологија српских приповедача XIX и XX века. – Београд, 1999. – 814 s.
2. KSSJ – Душко В. и др. Корпус савременог српског језика. – Београд, 2013. URL: <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/prezentacija/korpus.html/>
3. NB – Nova beseda. – Ljubljana, 2012. URL: [//bos.zrc-sazu.si/s_beseda3.html/](http://bos.zrc-sazu.si/s_beseda3.html/)
4. RMS – Речник српскохрватскога књижевног језика. I–III. – Нови Сад – Загреб; IV–VI, Нови Сад, 1967–1976.
5. SSKJ – Slovar slovenskega knjižnega jezika. Spletna izdaja. – Ljubljana, 2000. URL: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html/>
6. Велейшикова Т. В. Глаголы колебания: семантика и типология (на материале германских и славянских языков) / Т. В. Велейшикова // Вестник ТГПУ. – 2010. – 7(97). – С. 55–60.
7. Дворникова Л. В. Изучение глаголов колебательного движения в современной лингвистике / Л. В. Дворникова. URL: <http://nkras.ru/nt/2010/Dvornikova.pdf/>
8. Окано К. Глаголи за осцилация в българския език (в сравнение с руския и сръбския език) / К. Окано // Българска реч. – 2015. – 21, кн 2. – С. 14–20.
9. Окано К. Глаголи осцилације у македонском језику: уводна анализа / К. Окано // Fiatal Szlavisták Budapesti Nemzetközi Konferenciája V. – Budapest, 2017. – S. 94–98.
10. Прокофьева И. А. Русские и польские глаголы колебательного движения: семантика и типология / И. А. Прокофьева, Е. В. Рахилина // Язык, личность, текст: Сб. ст. к 70-летию Т. М. Николаевой; отв. ред. В. Н. Топоров. – М. : Языки славянских культур, 2005. – С. 304–314.
11. Рахилина Е. В. О лексико-семантической типологии / Е. В. Рахилина, В. А. Плунгян // Глаголы движения в воде: лексическая типология / Ред. Т. А. Майсак, Е. В. Рахилина. – М. : Индрик, 2007. – С. 9–26.
12. Рахилина Е. В. Фреймовый подход к лексической типологии / Е. В. Рахилина, Т. И. Резникова // Вопросы языкознания – 2013. – № 2 – С. 3–31.

References

1. ASP: Joshih-Vishnih M. Antologija srpskikh pripovedacha XIX i XX veka. – Beograd, 1999. – 814 p.
2. KSSJ: Dushko V. i dr. Korpus savremenog srpskog jezika. – Beograd, 2013. URL: <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/prezentacija/korpus.html/>
3. NB: Nova beseda. – Ljubljana, 2012. URL: [//bos.zrc-sazu.si/s_beseda3.html/](http://bos.zrc-sazu.si/s_beseda3.html/)
4. RMS: Rechnik srpskokhrvatskoga knizhevno jezik. I–III. – Novi Sad – Zagreb; IV–VI, Novi Sad, 1967–1976.
5. SSKJ: Slovar slovenskega knjižnega jezika. Spletna izdaja. – Ljubljana, 2000. URL: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html/>
6. Veleysnikova T. V. Glagoly kolebaniya: semantika i tipologiya (na materiale germanskikh i slavyanskikh yazykov) / T. V. Veleysnikova // Vestnik TGPU. – 2010. – 7(97). – P. 55–60.
7. Dvornikova L. V. Izuchenie glagolov kolebatel'nogo dvizheniya v sovremennoy lingvistike / L. V. Dvornikova. URL: <http://nkras.ru/nt/2010/Dvornikova.pdf/>
8. Okano K. Glagoli za ostsilatsiya v blgarskiya ezik (v sravnenie s ruskiya i srbskiya ezik) / K. Okano // Blgarska rech. – 2015. – 21, kn 2. – P. 14–20.
9. Okano K. Glagoli ostsilatsije u makedonskom jeziku: uvodna analiza / K. Okano // Fiatal Szlavisták Budapesti Nemzetközi Konferenciája V. – Budapest, 2017. – P. 94–98.
10. Prokofeva I. A. Russkie i pol'skie glagoly kolebatel'nogo dvizheniya: semantika i tipologiya / I. A. Prokofeva, E. V. Rakhilina // Yazyk, lichnost', tekst: Sb. st. k 70-letiyu T. M. Nikolaevoy; otv. red. V. N. Toporov. – M. : Yazyki slavyanskikh kul'tur, 2005. – S. 304–314.
11. Rakhilina E. V. O leksiko-semanticheskoy tipologii / E. V. Rakhilina, V. A. Plungyan // Glagoly dvizheniya v vode: leksicheskaya tipologiya / Red. T. A. Maysak, E. V. Rakhilina. – M. : Indrik, 2007. – S. 9–26.
12. Rakhilina E. V. Freymovyy podkhod k leksicheskoy tipologii / E. V. Rakhilina, T. I. Reznikova // Voprosy yazykoznaniya – 2013. – № 2. – S. 3–31.

К. Окано

ДІЄСЛОВА КОЛИВАЛЬНОГО РУХУ В СЕРБСЬКІЙ І СЛОВЕНСЬКІЙ МОВАХ: СЕМАНТИКА І ДИСТРИБУЦІЯ

У статті розглядаються семантика і дистрибуція сербських і словенських дієслів, які позначають коливальний рух. Ця праця, з одного боку, продовжує типологічні дослідження семантики дієслів коливального руху в південнослов'янських мовах, а з іншого боку, здійснює порівняльний аналіз лексичної системи двох близькоспоріднених мов. Спираючись на результати аналізу і на вибірки з мовних корпусів, анкетування мовців, виявлено релевантні семантичні параметри цього семантичного поля.

Ключові слова: семантика, лексикологія, порівняльний аналіз, дієслова коливального руху, сербська мова, словенська мова.

К. Окано

ГЛАГОЛЫ КОЛЕБАТЕЛЬНОГО ДВИЖЕНИЯ В СЕРБСКОМ И СЛОВЕНСКОМ ЯЗЫКАХ: СЕМАНТИКА И ДИСТРИБУЦИЯ

В статье рассматриваются семантика и дистрибуция сербских и словенских глаголов, обозначающих колебательное движение. Данная работа, с одной стороны, продолжает типологические исследования семантики глаголов колебательного движения в южнославянских языках, а с другой стороны, представляет собой сопоставительный анализ лексической системы двух близкородственных языков. Опираясь на результаты анализа выборок из корпусов и словарей, анкетирование носителей языков, удалось выявить релевантные семантические параметры для данного семантического поля.

Ключевые слова: семантика, лексикология, сопоставительный анализ, глаголы колебательного движения, сербский язык, словенский язык.

Kaname Okano,

PhD Student of the program "Language and Literature",
Faculty of Philosophy, University of Novi Sad,
2, Novi Sad, 21101, Serbia,
tel.: +38121459626,
okanovickaname@gmail.com

VERBS OF OSCILLATION IN SERBIAN AND SLOVENE: SEMANTICS AND DISTRIBUTION

Summary

This paper examines semantics and distribution of Serbian and Slovene verbs describing oscillatory motion, such as *ljuljati se*, *klimati se*, *klatiti se* in Serbian and *nihati*, *zibati se*, *majati se* in Slovene. Our study, on one hand, continues typological research on semantics of oscillation verbs in the South Slavic languages. On the other hand, it presents a contrastive analysis of the lexical system of the oscillation verbs in two closely related languages. Based on the results of the analysis of the data gathered from corpora, dictionaries, and the results of informant questionnaire, we will attempt to reveal relevant semantic parameters for the semantic field of oscillation.

Key words: semantics, lexicology, contrastive analysis, verbs of oscillation, Serbian, Slovene.

Надійшла до редакції 28.09.2017 р.